

Sinnen och sinnesförmåelser.

(Utom syn och hörsel.)

1. Begreppet 'sinne'.

1. Sinne (sinn): finns detta ord i målet? Kan det användas i betydelser som likna riksspråkets (sinne för något, sinnelag, sinnesbeskaffenhet, humör, lynne), t.ex. det kom mig i sinnet, att jag skulle stad och fiska, är du avig i sinnet 'är du från dina sinnen?' Finns ordet i annan betydelse, t.ex. 'vrede, vredesmod, förargelse' (han gjorde det i sinnet 'i vredesmod', det är bara snoren och sinnet i mig i dag)? Vilka andra dialektord kunna för övrigt användas i betydelser motsvarande dem, som ovan angivits för ordet 'sinne'?

Sinna (han sinnade långa stunder på det).

Sinnad 'hågad, som har lust att' (jag vore just sinnad stryka dig)? 'ilsken, förargad'? Finns omsinnad 'som har förändrat sitt sinnelag'?

Sint 'hågad' (jag är inte sinter i dag att läsa)? 'vred, förargad'?

Sinnug 'illasinnad'? 'argsint'? 'förargad'? Om både sint och sinnug finnas i målet, försök med exempel klargöra skillnaden i betydelse och användning mellan dem!

Sinnlig (sinnerlig) 'eftertänksam'? 'godsinnad'?

Finnas från riksspråket avvikande sammansättningar med sinne, t.ex. sinnsätta sig 'besluta sig', jag har satt mig i sinne på att jag har fattat ett fast beslut att', sinnsatt 'fast besluten', sinnbiten 'förargad'

Sinnare 'enveten och argsint karl'?

II. Begreppet 'förmimma'.

2. Finns i målet någon allmän beteckning för 'förmimma, märka', vilken icke avser något visst sinne? Ex.: gå (han går då ingo, 'han märker då ingenting', jag gådde inte vart han gick, jag gådde inte, att han sade ngt).

III. Smak.

3. Smak (småg)? Giv ex. på ordets användning i målet: jag känner någon klensmak i munnen!

Smaka (det smakar söto, det smakar flötom)? Har ordet annan betydelse än i riksspråket ('vara begiven på superi', 'äta')? Hur uttryckes riksspråkets 'smaka på vällingen!': känn å hur vällingen smakar?

Smakig 'smaklig'? Finns ordet kanske endast som senare sammansättningsled: godsmakig, rensmakig, saltsmakig?

Smakad 'lindrigt berusad'?

Finnas från riksspråket avvikande sammansättningar med smak och smaka? Ex. smakulös 'utan smak', smakudag 'kalasdag', smakanbete 'smakbit', smakufång 'råvara att tillreda mat av'.

4. Finnas andra beteckningar för 'smaka'? Ex. biska, bläsa (bläsa osten 'smaka på osten') slippa, tjäva (jag skall häva uti så pass det tjävar 'ha i så mycket, att det smakar litet av det').

5. Beteckningar för 'välsmakande, god (om mat eller foder)': godsmakig, godätt, gosad, munsam, munkommen, muntyckt, muntam, mägnig, naturlig, mälen, sovelsam, sovlig, uren? för 'ätbar': tärlig, tök, ätande(s), ätt? för 'välsmakande mat, godsaker': goda, gotta, 'lustmat'? för 'göra (maten) mera smaklig': sovla? för mat, som man tycker särskilt mycket om': lustmat?

Giv exempel på uttryck för att 'det vattnas i munnen': det löper ringom tänderna, det tjävar i munnen!

6. Beteckningar för 'illasmakande, vämjelig, äcklig (om mat)': äkel, eken, illasmakig, klen, njag, o-karsk, smäcken, smädren, vabblig, vämig, vämelig? för 'oätbar': omatslig, oätande(s), oäten, oätlig? för 'dålig smak': illsmak, klen smak, järe? för 'smaka illa': jära?

Giv ex. på mera specialiserade beteckningar för viss dålig smak! Ex.: kattsur 'stinkande som katturin' (om dåligt bröd), kattot 'dets.', råska 'smak på maten, uppkommen därigenom, att matlagerskan hanterat rått kött' eller därigenom att lukt av slakt eller slaktavfall bitit sig fast i födoämnen. Vad menas med att något luktar eller smakar odänt?

7. Beteckningar för 'smaklös, fadd till smaken, saltlös': dalmig, talös, jolmig, mjälmgig, mjälmgig, döv, ämlig, än? för 'alltför vattenhaltig och därigenom smaklös': klemmig, vattusmakig? för 'smaklös mat': jolm?

8. Beteckningar för 'avslagen' (om dryck): duven, dåven, andfallen, andsluppen, andsläppt, avstånden, dåmfaren, dåmsläppt? för 'bli duven' (om dryck): andfallna, ångfallas, domna, slå utav sig? för 'dryck (eller annan flytande vara) med dålig smak': skval, skvalp, skvassel?

Beteckningar för unken, dunken (dynken?) smak och motsatsen 'frisk'. Mjölet är? Mjolk som tagit åt sig smak av orent kärl eller av unken-källare.

Beteckningar för alltför mager och torr smak: det smakar torrfängt.

Beteckningar för skarp och len smak.

9. Salt (saltad, salten, saltig, sältig) adj.?

Beteckningar för 'saltsmak': saltånge, sälta?

Salta (sälta)? Finns särskild beteckning för 'salta mycket starkt': ramsälta?

10. Söt? Giv ex. på från riksspråket avvikande sammansättningar med söt: sötmun 'kyss', söt-tuppor 'en växt'; sötsupe 'sötmjolk', sötöl 'svensköl':

Angiv målets beteckningar för olika grader och ar-

ter av sötma! Ex.: isöt 'sötaktig, helt litet söt', änig (sötänig), smäcken, smäskig, smikusöt 'äckligt söt'.

Beteckningar för 'bliva söt': sötna, sötma? för 'göra söt': söta? Kan verbet söta ha även annan betydelse eller användning; han sötade och bad 'han bad enträget', söta upp sig 'äta något sött'?

Beteckningar för 'sötma': söta, söte? Kan substantivet söta ha även andra betydelser: 'käresta', 'vört', 'stensöta'?

11. Sur (sör)? Giv ex. på från riksspråket avvikande sammansättningar med sur: surjäsa 'jäsa för mycket', surkullor 'en växt', surpalt 'en maträtt', survälling 'visst slags välling'?

Angiv målets beteckningar för olika grader och arter av syrlighet! Ex.: ansur, illsur, pillsur, vrinsur, 'mycket sur', blåsur, hård (Rz) 'syrlig, halvsur' (om mjölk) isur 'helt litet sur'; bittrande sur 'bittert sur', sursöt 'sötsur'; briskan, bristen 'syrlig' (om mjölk), brunnsken 'syrlig' (om mjölk), krisk 'sötsur' (om frukt), löpen 'syrlig' (om mjölk), mölsk 'syrlig', skäll 'blåsur', syrog 'syrlig', vreden, vrednad 'något syrlig, helt litet sur'.

Beteckningar för 'bliva sur': surna, sörna, avsurna, syrna, hårna (Rz), briskna? för 'göra sur': syra?

Beteckningar för 'syra, syrlighet, något surt': sur, sura, syra, söra, surma, syrma?

12. Beteckningar för 'skämd' (till smaken): anstucken, boken, bunken (Rz), kassur, vriden? Hur uttryckes 'det smakar skämt'?

13. Härsken (härsk, härskad, härskig)?

Andra beteckningar för 'härsken': galstrig, ramskårr, ul?

Beteckningar för 'vara härsken, ha härsken smak': gära, hära? för 'bliva härsken': bokna, bunkna (Rz), härskna, ula, ulna?

Finns beteckning för 'egenskapen att kännas härsken':
härsknad?

14. Besk (bjesk, bäsk, bäx, bäsken)? Hur heter neutrum (bäxt)? Finnas särskilda beteckningar för olika grader och arter av beskhet, t.ex. bäskig 'något litet besk'?

Andra beteckningar för 'besk': kåld, rajk, än?

Beteckningar för 'göra besk': bäska?

Beteckningar för 'beskhet': bäska, beskma? Finnas andra substantiveringar av besk, t.ex. bäske 'galla', besk, bäskus 'brännvinssup med droppar i'?

15. Bitter (om smak)? Finnas från riksspråket avvikande sammansättningar med detta ord: bitterblad 'en växt', bitterblomma 'en växt'?

Andra beteckningar för 'bitter', 'frän' (om smak): amper, argot, eken, em, frän, frant, fräk, stark (det smakar starko 'det smakar fränt')?

Finns substantivering av bitter, t.ex. bitter 'starka droppar, som intagas hällda i brännvin'?

16. Beteckningar för 'kärv, sträv' (om smak): amper (kummin är amprare än fänkål), enig, ram, ramig, tjärv?

17. Beteckningar för 'vidbränd': sveden, svednad?

18. Anför skämtuttryck om, hur viss mat smakar! Ex. det smakar skrällom (särnakarlar; om vidbränd gröt).

IV. Lukt.

19. Lukt (luft)? Kan ordet användas på sätt, som avviker från riksspråket? Ex.: han har ingen lukt i sig 'han har ingen förmåga att känna lukt'. Finnas från riksspråket avvikande sammansättningar med ordet? Ex.: luktgrann 'försedd med fin lukt', luktvitkullor 'en växt', bakluft 'lukt av bakning', brånelukt 'lukt av något bränt', rackarluft 'lukt av rackare'.

Finnas andra beteckningar för 'lukt', vilka ej säga något om luktens beskaffenhet? Ex.: dåka, dåm, dön, om,

stam (fin stam 'god lukt', brännvinsstam 'brännvinslukt')

20. Beteckningar för 'lukta' i betydelsen 'avgiva lukt, ge ifrån sig lukt': damma, dåma, deva, dosta (blommorna dosta), dåka, döna, fukta (det fuktar som bara as), lufta (det luftar godo), luftas, osa (det osar bränt), stamma (han stammar av brännvin), syra (avge en sur lukt', t.ex. om den som släpper väder)', åma?

Styra hithörande ord dativ? Ex.: det luftar brandom 'det luktar eldbränder'.

Finnas sammansättningar med verbet lukta (lufta)? Ex.: luktanris 'pors', luktangräs 'ett välluktande gräs'.

21. Beteckningar för 'lukta' i betydelsen 'känna lukt, vädra': nasa, nosa, nosma, snusa (snusa å det där smöret litet 'lukta litet på det där smöret'), snuta, snåta, stamma ('kunden stammade på det')?

Beteckning för 'väderkorn': nosväder, näskorn? för 'begåvad med fint luktsinne': finvadig, nosgrann?

22. Finns i målet någon beteckning för 'lukta gott'? för 'vällukt': söte?

23. Beteckningar för 'lukta illa (stinka)': dåka, dåma, döda, döna (tvi, hur det dönar av dig), dauna, fukta, lufta(s), omma, steka, stäka (liket stäker, han stäker av brännvin), sträka, stänka? för 'dålig lukt (stank)': duke, dåke, dåkestank, dåm, döda, daun, fam, fakt, (fakten går av brännvinet), fåk, fäk, ljutluk, odynst, piss-syr (de stamme piss-syrn tav en), (lapptäven 'den lukt som brukar kännas här lappar äro inne i stugan'), stankdåm, stankluft, täv, åm? för 'illaluktande (stinkande)': dyssjig, dåkig, fimsig, fisbränd (det luktar fisbränt 'det luktar illa'), ful, fäsnått, odömd (det luktar odömt ur den här källaren), onoslig, surandad ('illaluktande' om en människa med illaluktande andedräkt), jfr. punkt 28!, vand? för 'något illaluktande (något, som stinker)': otäckelse, rysta? för 'illaluktande människa': luftbalja, luftkruka?

24. Beteckningar för 'skarp (stark, frän; om lukt)': aber, från, fräk, odän, strång (bocken luktar så strängt)?

25. Beteckningar för 'unken': dunken (det luftar dunkno), ymlig (det osar ymmel av säden), öen?

26. Hur uttryckes 'det luktar bränt': det luftar svedno, det luktar bråna?

27. Osa (uttalas o med näsljud)? Har ordet en vidsträcktare användning än i riksspråket (det osar av honom 'det luktar brännvin av honom', det osar då något slikt 'det hörs då ett dylikt rykte')?

Os? Har även detta ord vidsträcktare användning än i riksspråket (det kom ett os mot mig 'en dunst slog emot mig', fis-os 'fislukt')?

Beteckningar för 'som sprider os (lukt)': osed?

28. Angiv de ytterligare, mera specialiserade beteckningar för dålig lukt av olika slag, som kunna finnas i målet! Ex.: dret-anda 'dålig andedräkt' (surandad 'som har sur andedräkt'), eka 'stank av orenlighet i fårull', efterstank 'stank, som någon lämnar efter sig', rammige 'stark, obehaglig lukt, uppkommen vid slakt av vissa körtelavsöndringar', det luktar fattigt 'det luktar illa'.

29. Anför skämtuttryck om dålig lukt! Ex. du luktar fyra slag: brännvin, brunda, fis och torr tobak (såde en flicka till en friare).

V. Känsl.

Anm. Hunger och törst, vämjelse och äckel, behandlas i frågelistan "Kroppsliga livsyttningar"; verkningar av värme och köld i frågelistan "Värme och köld", de speciella sjukdomarna i frågelistan "Människans sjukdomar."

30. Känsl (känsl, känsla)? Finns detta ord verkligen som levande i målet? Ex. känsln är borta, få känsln på 'känna igen', jag tog känsl på tjuven 'jag kände igen tjuven', jag drog ingen känsl på honom 'jag kände inte igen honom', han hade inte någon annan känsla vid gården

'han kände inte igen gården på annat'.

Finns annan beteckning för 'känsl': känst, fund?

31. Känna? Giv ex. på ordets användning i dess egentliga betydelse: inte känner jag något klent, känna tissarna 'känna på kvinnobrösten', det kännes så gott 'det känns så skönt', jag känner inte till foten 'jag är utan känsl i foten', det kännes ut så kallt 'det känns så kallt'!

Användes ordet även i överförd bemärkelse? Ex. han var känd med flickan, nog kännes jag vid honom 'nog känner jag igen honom', känna sin hustru 'öva samlag med sin hustru', där känns inga människor 'där synas inga människor'. Finnes känna l. känna å = 'smaka' (du skall få känna å gåsen = du skall få smaka smöret)?

Känna f. 'känning' (t.ex. av botten)? 'förnimmelse'? Kännare 'bekant'?

Känning? Finns ordet i målet? Vad betyder det ('känning'? 'förkänning'? 'bekant'? 'påfrestning'? 'lindrig berusning'?)?

Giv ex. på från riksspråket avvikande sammansättningar med känna? Kännspek 'som har lätt att känna igen personer', kännsam 'lätt igenkänd', göra kännsyn 'känna sig för med händerna, där man ej kan se', kännskap 'bekantskap', kännvan 'van att känna'.

Finnas andra beteckningar för 'känna'? Ex.: föla (föla hönsen 'känna efter, om hönsen ha ägg'), förnimma (det förnams så hårt 'det kändes så hårt'), säta (han säter inte köld och inte annat heller 'han känner inte ...').

32. Beteckningar för 'känslig, ömtålig': kibberlätt, otålig, skär?

Giv ex. på hithörande ord med mera specialiserad betydelse: degbent 'ömfotad', degtänt, sårtänt 'ömtänt', hårsur, hårsår 'öm i hårrötterna', musbränd 'ömtålig för värme', näverläppad 'som har ömtåliga läppar', sår fött 'ömfotad'! Det går på sårtån.

33. Beteckningar för 'som har dålig känsl, känslö-

lös: föleslös, stum (fingret är stumt)? Hur uttryckes, att en arm är domnad: jag har domnat av i (känner inte likt till) armen, armen är legad?

Härda i betydelsen 'uthärda' (om köld etc.): finns det i målet? Giv i så fall ex. på ordets användning!

34. Giv ex. på beteckningar för det intryck, en viss yta gör på känseln: föl 'mjuk att känna på', barkig, kärv, snarv 'sträv för känseln'!

35. Beteckningar för 'rysa, känna rysningar (t.ex. av fruktan)': hia, isa (det isar i ryggen på mig 'jag känner rysningar i ryggen'), kolna, kårna, körra (han körrar och fryser), körras? för 'rysning': hisning, ilning, kåra, kåre (det rann en kåre över mig)?

Beteckningar för 'hissna': hissnas (det hissades i livet på mig 'jag hissade'), hira, hixna?

36. Finnas beteckningar för att det kryper eller sticker i hela kroppen eller i någon lem (av nervositet, av återvändande blodcirkulation etc.)? Ex.: kola (det kollar i kroppen), krilla, lula (jag är så varm i benen, att det riktigt lular i dem), lua (det luar om nävarna, när händerna varit förfrusna men börja uppvärmas), merla, mellra, mjöllra, perla (det perlar i näsan).

Beteckningar för den darrning, som kännes i handen och armen, då man slår med ett verktyg (t.ex. en yxa) mot något hårt: lomra, skrälla (det skrall i näven åt mig; jag skrällde mig av yxskäftet)?

37. Klia (klias, kläja, kläjas, klöja, klöjas)? Hur böjes ordet? Kan det konstrueras personligt, t.ex. jag kliar på magen 'det kliar på magen på mig'? Kan det konstrueras reflexivt (klia sig, kläja sig) och betyda 'klå sig'?

Andra beteckningar för 'klia': knasas, mettra, nettra, tägas?

Beteckningar för 'som kliar': kliog, hatog?

38. Klåda (klåde)? Vad betyder ordet ('klåda, kliande' 'skabb')? Finnas från riksspråket avvikande sammansättningar med detta ord? Ex.: handklåde 'klåda i händerna', klådmask 'ett slags hudsjukdom', klådplita 'kliande blemma'.

Andra beteckningar för 'klåda (kliande': klij, klin, klining (jag känner tocka kliningar i ryggen), klissel (jag fick en sådan förfaselig klissel i huvudet), hat, hata?

39. Klå? Hur böjes detta ord? Vilka betydelser har det: 'klia' (klå mig på halsen), 'klia sig' (han klådde på ryggen 'han kliade sig på ryggen', jag klådde, så blodet rann, men ändå kliade det), 'springa omkring', 'arbeta ivrigt' (han klår i skogen om vintrarna)?

Finns något minne av, att man begagnat ett särskilt redskap att klia sig på ryggen med: klåbådåld? Beskriv noga, hur detta redskap såg ut och hur det användes!

40. Beteckningar för 'kittlig': kettal (plur.?), ket-tig, killig, kisslig, klora? för 'kittla': ketta, kitta, kettala, killa, kissla, klora, kralla (jag krallade henne litet i handen)?

41. Beteckningar för 'göra ont, smärta': bibba, pip-pa, hata, härpa, smärtas, det gör sårt 'det gör ont', det tog så sårt 'det gjorde så ont'? för 'som gör ont, som smärtar': hatig, sår (ett öga är sårt åt mig)?

42. Beteckningar för 'ha ont, plågas': hava sig; jag har illt i fotom 'jag har ont i fötterna', han har illt inne i sig 'han har magplågor'; jag har sårt i fingret 'jag har ont i fingret', jag fick såra armar 'jag fick ont i armarna'?

Finnas andra hithörande uttryck? Ex. bangas, bangasig 'kasta sig av och an av smärta'.

43. Beteckningar för 'något som gör ont, plåga, smärta' (substantivet): etare, onta, plåg, såra?

Anm. Beteckningar för plågor vid olika slag av sjukdomar efterfrågas i frågelistan "Människans sjukdomar."

44. Svida? Hur böjes ordet? Kan det konstrueras personligt, t.ex. jag svider i halsen 'det svider i halsen på mig'? Kan det i övrigt användas på ett sätt, som avviker från riksspråket, t.ex. jag svider i livet 'jag känner mig nervös', jag svider för inte det blir ingen ved sågad 'jag är bekymrad...', jag är så sviden uti dig så 'bekymrad för dig'?

Finnas från riksspråket avvikande sammansättningar med svida? Ex. svidmask 'ett slags mygga', svidskinnet 'läderhuden'.

Andra beteckningar för 'svida': bråna (det svider och brånar i mig), ella (det precist ellar i fingrarna), ettla (det ettlar i såret), snigla?

45. Beteckningar för 'sveda' (subst.): svid m. (hjärtsvid 'sveda i hjärtat', magsvid 'sveda i magen'), sved n. (han har fått något sved i öronskrocken, jag har ett sårsved under foten), svida f. (någon svida har flugit i magen), bråne (halsbråne 'sveda i halsen')?

Kan plur. svidor betyda 'födslosmärtor'?

46. Finns särskild beteckning för 'stickande (huggande) smärta': gnugg (ett gnugg i min sida), hata, rista?

47. Värka? Kan ordet konstrueras personligt, t.ex. jag värker i halsen 'jag har värk i halsen'? Kan det användas även om varbildning, t.ex. det skulle värka ut något efter det 'det skulle komma fram något slags var efter det (d.v.s. hankningen)'?

Andra beteckningar för 'värka': gno, mullra, prena, spiga, spila, såras?

48. Värk? Vad betyder ordet ('värk'? 'varbildning'? 'var'?)? Belys de olika betydelseerna med exempel i fraser (jag har en värk på tummen, kåda är det bästa som finns för värkar)!

Andra beteckningar för 'värk': ränsel, vrak (jag har

fått vrak i halsen)?

Om beteckningar för 'var' och 'varbildning', se även frågelistan "Människans sjukdomar"!

49. Finnas särskilda beteckningar, avseende ovanligt svår värk: molvärka 'värka förfärligt', vrkna (ihop) 'förtäras av värk', bettlig 'bitande, genomträngande (om värk)'?

50. Beteckningar för 'värka smått, småvärka': lumma, mala (det maler och värker i benen), möla (det mölar och värker i benet), mola, mörla, mollra, marra, mettra, måra, omma, säva (det säver i benet)?

51. Beteckningar för 'flygvärk': flog, flåg, flåg-värk, gåare? för 'värka flygvärk': flokta, det flyger i ryggen, tanden flyger?

52. Beteckningar för 'ila, rista (av smärta): gälla, källa (det kallar i tänderna), köla, isa, jäsa, kipa (det kep i tänderna en stund)?

Finnas beteckningar för 'ilning, ristning' (av smärta); t.ex. tandkäll 'ilning i tänderna'?

53. Beteckningar för 'minskas, giva efter' (om smärta): lana, lena, läna (det länar efter 'värken blir lindrigare'), lona, läva (värken lävar), slåttna (värken slåttnar), slättna, smånas bort, smockna efter?

54. Beteckningar för 'döva, stilla, lindra (smärta eller värk)': divja, döva, lisa? för 'lindring (i smärta eller värk)': linderning, lise?

55. Beteckningar för 'öm' (i lederna, i kroppen, i musklerna etc.; av värk, av ansträngning etc.): klem, lommen, lämmen, lämmig, moken, sår, öm (det är så ömt i vänstra ljumsken)? Redogör noggrant, med anförande av fraser, för varje hithörande ords speciella betydelse!

Beteckningar för 'ömhet' (vid värk, efter slag etc.):
ömme (ömmen, har givit sig)? för 'känna ömhet': ömma (han
ömmar på benet), ömma sig (kon ömmar sig i benet), ömka
(han ömkar en fot 'han är öm i ena foten')